

KAKO DO KRIVIČNOG PROGONA EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA?

VODIČ ZA
EKOLOŠKE
AKTIVISTE

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ТРОШИЛАЦА
И ЗАШТИТА ЈАВНИХ ТРОШИЛАЦА СРБИЈЕ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

KAKO DO KRIVIČNOG PROGONA EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA?

VODIČ ZA EKOLOŠKE AKTIVISTE

SADRŽAJ

1 CILJ VODIČA	7
2 KRIVIČNA ODGOVORNOST EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA	9
• Krivična dela protiv životne sredine	10
3 STRANKE I DRUGI UČESNICI U KRIVIČNOM POSTUPKU	15
• Ko može da odgovara za krivična dela ekološkog kriminala?	16
• Ko može da goni za krivična dela ekološkog kriminala?	16
• Svedoci, veštaci i oštećeni – drugi učesnici	17
• Kakva je uloga eksperata?	17
• Ko su veštaci?	17
4 POKRETANJE JAVNOG TUŽILAŠTVA PROTIV EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA	19
• Kako alarmirati javno tužilaštvo da pokrene postupak u slučaju krivičnih dela protiv životne sredine?	20
• Kako sastaviti krivičnu prijavu?	20
• Primer krivične prijave	23
• Da li je potrebno dostaviti dokaze uz krivičnu prijavu?	25
• Da li plaćam taksu?	25
• Da li krivična prijava može da bude anonimna?	25
• Ko može da potpiše krivičnu prijavu?	26

• Koja je uloga potpisnika krivične prijave u postupku?	26
• Prijava odlaskom u policiju ili tužilaštvo	27
• Prijava telefonom i e-mailom	27
• Šta ako objavim na društvenim mrežama snimak krivičnog dela protiv životne sredine?	27
• Da li može neko da me procesuirá za objavljivanje snimka krivičnog dela?	28
• Da li može neko da me procesuirá za snimanje krivičnog dela?	29
• Kako napraviti snimak koji može da posluži krivičnom gonjenju, bez posledica po snimatelja?	31
5 PRAĆENJE POSTUPKA PRED JAVNIM TUŽILAŠTVOM	33
• Kako da saznam da li i ko postupa po krivičnoj prijavi?	34
• Koliko je vremena potrebno da se postupi po krivičnoj prijavi?	34
• Šta ako nema odgovora?	34
• Kakav odgovor mogu da očekujem?	35
• Da li ću biti obavešten o odbacivanju krivične prijave, kao njen podnosilac?	36
6 KAKO DO EPILOGA?	37

CILJ VODIČA

Značaj života u čistoj i održivoj životnoj sredini toliko je porastao da je oktobra 2021. godine na nivou Ujedinjenih nacija dobio status ljudskog prava kroz Rezoluciju Saveta za ljudska prava 48/13. Ekološki pokreti jačaju i, u ime budućih generacija i naraštaja, zaustavljaju brojne planirane i započete aktivnosti države i privatnih lica.

Istraživački mediji sve češće ukazuju na ekološke incidente koji nisu dobili epilog u utvrđivanju odgovornosti ekoloških prestupnika. Takođe, zvanična statistika ukazuje da je u Srbiji izuzetno nizak broj krivičnih osuđujućih presuda u oblasti ekološkog kriminala, kao i da se krivično gonjenje u ovoj oblasti uglavnom svodi na krivično delo šumske krađe. To sve utiče na gubitak poverenja u institucije. Ipak, građani imaju moć da nateraju institucije da pruže adekvatan odgovor.

Ekološki pokret i formalna i neformalna ekološka udruženja mogu značajno da doprinesu krivičnom gonjenju, koje pored svrhe da se najteže kazni ekološki kriminal, svojom izvesnošću doprinosi prevenciji ekološkog kriminala. Ovaj vodič služi upravo ekološkom pokretu, ekološkim organizacijama, aktivnim i odgovornim građanima, koji svoja opažanja i strahove po život i zdravlje ljudi, flore i faune žele da podele sa institucijama, na način da ih nateraju da preuzmu sve da se ekološki prestupnici najteže kazne.

Udruženje javnih tužilaca je želelo da ovim vodičem otkloni najčešće dileme: šta je krivično delo, koga i kako obavestiti o delu, koja je uloga ekoloških aktivista, kako mogu pratiti i uticati na krivično gonjenje svojim aktivnostima.

**KRIVIČNA ODGOVORNOST
EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA**

KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

Da bi ekološki prestupnik krivično odgovarao, osnovni uslov je da mora da izvrši krivično delo koje postoji opisano u zakonu. Krivična dela tzv. ekološkog kriminala su propisana u Krivičnom zakoniku, ali i u nekim drugim zakonima.

KRIVIČNI ZAKONIK¹ propisuje 18 krivičnih dela:

Zagađenje životne sredine (čl.260), nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (čl.261), protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (čl.262), oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine (čl.263), oštećenje životne sredine (čl.264), uništenje, oštećenje i iznošenje u inostranstvo zaštićenog prirodnog dobra (čl.265), unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija (čl.266), nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja (čl.267), povreda prava na informisanje o stanju životne sredine (čl.268), ubijanje i mučenje životinja (čl.269), prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka (čl.270), nesavesno pružanje veterinarske pomoći (čl.271), proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja (čl.272), zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja (čl.273), pustošenje šuma (čl.274), šumska krađa (čl.275), nezakonit lov (čl.276) i nezakonit ribolov (čl.277).

Pored toga, neka krivična dela kojima se ugrožava ili povređuje životna sredina nalaze se i u sporednom krivičnom zakonodavstvu. Bar 7 zakona propisuje još 10 krivičnih dela ekološkog kriminala.

¹ Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

ZAKON O VODAMA²: neovlašćeno punjenje i korišćenje akumulacije (čl. 209) i oštećenja pri eksploataciji rečnih nanosa (čl. 210);

ZAKON O RUDARSTVU I GEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA³: štrajk u jamskim prostorijama ili drugim objektima (čl. 177), unošenje zapaljivih materija u jame i objekte sa gorivima i gasom (čl. 178), i kršenje propisanih mera bezbednosti i zdravlja na radu u prostorijama sa eksplozivom (čl. 179);

ZAKON O SREDSTVIMA ZA ZAŠTITU BILJA⁴: pravljenje i korišćenje nedozvoljenih sredstava za zaštitu bilja (čl. 78);

ZAKON O VETERINARSTVU⁵: prikriivanje zaraženih životinja (čl. 154), nedozvoljeno obavljanje veterinarske delatnosti (čl. 155);

ZAKON O ZDRAVLJU BILJA⁶: uvoz štetnih organizama i bilja i biljnih proizvoda u Srbiju (čl. 95);

ZAKON O POMORSKOJ PLOVIDBI⁷: zagađenje morske sredine (čl. 194);

ZAKON O GENETIČKI MODIFIKOVANIM ORGANIZMIMA⁸: nezakonita upotreba GMO i proizvoda od GMO (čl. 45).

2 Sl. glasnik RS, br. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 i 95/2018 - dr. zakon.

3 Sl. glasnik RS, br. 101/2015, 95/2018 - dr. zakon i 40/2021.

4 Sl. glasnik RS, br. 41/2009 i 17/2019.

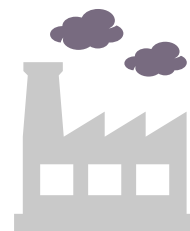
5 Sl. glasnik RS, br. 91/2005, 30/2010, 93/2012 i 17/2019 - dr. zakon.

6 Sl. glasnik RS, br. 41/2009 i 17/2019.

7 Sl. glasnik RS, br. 87/2011, 104/2013, 18/2015, 113/2017 - dr. zakon i 83/2018.

8 Sl. glasnik RS, br. 41/2009.

Dakle, u našem pravu ima gotovo trideset krivičnih dela, i pri tome ih nije jednostavno definisati i razumeti, jer **PODRAZUMEVAJU POZNAVANJE EKOLOŠKOG PRAVA**. Tako na primer, krivično delo zagađenje životne sredine glasi: “**Ko kršeći propise** o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine **zagadi vazduh, vodu ili zemljište** u većoj meri ili na širem prostoru, kazniće se”. To praktično znači da je neko nešto učinio suprotno nekom propisu, pa je zagadio npr. reku, i to u većoj meri. To dalje znači da npr. ako uočimo da je neka reka evidentno zagađena tako što smo uočili da neko preduzeće-destilerija ispušta otpadne vode u nju, je potrebno poznavati Zakon o vodama koji uređuje način otpuštanja otpadnih voda u reke, ali i Zakon o zaštiti životne sredine. Zatim je potrebno saznati koju je odredbu ekološki prestupnik prekršio u Zakonu o vodama i to predstaviti kao radnju kršenja propisa.

**STRANKE I DRUGI
UČESNICI U KRIVIČNOM
POSTUPKU**

KO MOŽE DA ODGOVARA ZA KRIVIČNA DELA EKOLOŠKOG KRIMINALA?

Okrivljeni (lice protiv koga se vodi postupak) **može biti fizičko ili pravno lice**, a mogu biti i zajedno okrivljeni. Tako npr. ukoliko je neka fabrika isпустиła otrovne materije i izazvala pomor ribe u reci, javni tužilac može da pokrene postupak protiv same fabrike ali i direktora te fabrike. Okrivljeni **ne može da bude** Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, ali ni komunalno preduzeće koje vrši javnopravna ovlašćenja. Ova pravila u pogledu krivične odgovornosti pravnih lica uređena su Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela.⁹

KO MOŽE DA GONI ZA KRIVIČNA DELA EKOLOŠKOG KRIMINALA?

Krivična dela ekološkog kriminala može isključivo da goni **nadležni javni tužilac**. U tom smislu, javni tužilac **mora da bude obavešten** da bi započeo sa istragom, prikupio dokaze i konačno optužio ekološkog prestupnika pred sudom.

Tek ako, na osnovu procene, nadležni javni tužilac posle potvrđivanja optužnice odustane od optužbe, gonjenje može da preuzme, tj. nastavi tzv. oštećeni kao tužilac. To je lice - kako fizičko tako i pravno lice (npr. zadruga, privredno društvo) koje se, nakon što je javni tužilac započeo neke istražne radnje, prijavilo ili je identifikovano kao neko ko je pretrpeo određenu štetu (npr. uništeni usevi, ribnjaci, unazađen kvalitet i korisnost zemljišta, odsečena drva, zapaljane livade).

9

Sl. glasnik RS, br. 97/2008.

Dakle, javni tužilac je nadležni organ koji je potrebno alarmirati da bi se pokrenuo krivični postupak protiv ekološkog prestupnika.

SVEDOCI, VEŠTACI I OŠTEĆENI - DRUGI UČESNICI

Pored stranaka, u postupku učestvuju i drugi učesnici: svedoci, veštaci, oštećena lica. Svi oni ulaze u postupak po pravilu, kroz poziv javnog tužioca, ili, u kasnijoj fazi, suda.

KAKVA JE ULOGA EKSPERATA?

Veštaci su, kod ekološkog kriminala, nezaobilazni. Oni svojim stručnim znanjem, kroz analize i ispitivanja, utvrđuju da li postoji posledica – npr. zagađenje životne sredine (npr. visoka koncentracije toksičnih materija (amonijum jona) u reci), kolike su razmere posledice, te da li postoji uzročno-posledična veza između radnje okrivljenog i posledice-zagađenja životne sredine.

KO SU VEŠTACI?

Sudski veštaci jesu registrovana fizička i pravna lica, čiji registar¹⁰ vodi Ministarstvo pravde koje izdaje dozvole za rad. Oni se razvrstavaju prema oblastima, pa bi za ekološke prestupe od značaja bili veštaci iz oblasti akcidenata, hemije, biologije, veterine... Veštačenje mogu obavljati i državni organi u okviru kojih se može obaviti veštačenje, kao i naučne i stručne ustanove (fakulteti, instituti, zavodi i sl.)

10 <https://www.drzavnauprava.gov.rs/court-experts.php>

**POKRETANJE JAVNOG
TUŽILAŠTVA PROTIV
EKOLOŠKIH PRESTUPNIKA**

KAKO ALARMIRATI JAVNO TUŽILAŠTVO DA POKRENE POSTUPAK U SLUČAJU KRIVIČNIH DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE?

Iako javno tužilaštvo može da reaguje kada sazna na bilo koji način da je potencijalno izvršeno krivično delo, podneta krivična prijava o izvršenom krivičnom delu **osigurava da javno tužilaštvo sigurno i sazna** relevantne informacije. Podnošenjem krivične prijave se postiže i to da se određenom tužiocu rasporedi krivična prijava u rad. Dakle, po pravilu, krivična prijava se **podnosi nadležnom javnom tužilaštvu**. Postoje različite vrste tužilaštava i veliki broj policijskih ispostava, stanica, uprava, sa različitim ulogama i nadležnostima. Ipak, u koje god javno tužilaštvo ili policijski organ da odete radi podnošenja prijave, ili na koji god od ovih organa da je adresirate, ne možete mnogo pogrešiti. Svi organi imaju zakonsku obavezu da, nakon prijema, krivičnu prijavu dostave na postupanje nadležnom javnom tužilaštvu. Što je krivična prijava sadržajnije, to je veća šansa da će se tužilaštvo alarmirati. Baš zbog toga je bitno da znamo šta znači sadržajna krivična prijava, tj. kako je sastaviti.

KAKO SASTAVITI KRIVIČNU PRIJAVU?

Za samo sastavljanje krivične prijave **ne postoji propisana forma**. Možemo je podneti protiv određenog lica (jednog ili više njih), nepoznatog lica, a podnosi se za događaj u kom smo mi sami učestvovali ili je neko drugi učestvovao. Bitno je da opišete događaj svojim rečima, navedete podatke o vremenu, mestu, načinu, posledici i, ukoliko je moguće, poznatim ili nepoznatim učesnicima događaja sa što više detalja o njihovom izgledu.

Dakle **vreme, mesto, način, posledica, učesnici i šteta ukoliko je nastala**. Nije neophodno navoditi o kom krivičnom delu se radi, jer je to posao državnih organa kojima se prijava podnosi. U prijavi možete ali i ne morate navesti svoje podatke.

■ **Vreme izvršenja krivičnog dela?**

Vreme izvršenja krivičnog dela nije lako odrediti, a i zavisi od samog krivičnog dela, kao i mogućnosti onog ko prijavljuje da sazna pojedine detalje. Slučajni prolaznik može u prijavi da objavi šta i kada je video. S druge strane, podnosilac krivične prijave koji posmatra i analizira određene događaje duži period može u krivičnoj prijavi odrediti period izvršenja krivičnog dela (npr. u periodu nakon oduzimanja dozvole za uvoz opasnog otpada januara 2020. godine do oktobra 2021. godine (kao datum kada ste uočili poslednje odlaganje opasnog otpada)).

■ **Mesto izvršenja krivičnog dela?**

- Definisanje mesta gde je izvršeno krivično delo ili gde je nastupila očigledna posledica krivičnog dela može da bude jednostavno u urbanim sredinama – označavanjem ulice i broja i određenog mesta, dok u ruralnim i nenaseljenim područjima to nije tako jednostavno, a upravo se krivična dela protiv životne sredine tamo i dešavaju. Pored opisa mesta (npr. na levoj obali reke Kolubare, 5km nizvodno od grada Valjeva) korišćenjem portala [GEOSRBIJA](#), može se odrediti katastarska opština i broj katastarske parcele na kome se uočavaju posledice izvršenja krivičnog dela.

■ **Posledica**

Razna krivična dela podrazumevaju i različite posledice. Tako, posledica krivičnog dela predviđenog Zakonom o veterinarstvu može biti širenje zarazne bolesti i uginuće životinja, dok za delo zagađenje životne sredine posledica može biti zagađeno zemljište u većoj meri.

■ **Šteta?**

Imovinska šteta može da bude uočljiva tzv. stvarna šteta, a može biti i u vidu izmakle koristi. Npr. pomor ribe u ribnjacima se može opredeliti kroz imovinsku štetu u određenom iznosu, koji će se precizirati veštačenjem. Bitno je navesti ko je pretrpeo štetu i u čemu se ona sastoji jer se na taj način lice uvodi u postupak kao oštećeni. Oštećeni je učesnik krivičnog postupka sa definisanim pravima.

PRIMER KRIVIČNE PRIJAVE

OSNOVNOM JAVNOM TUŽILAŠTVU U UŽICU

KRIVIČNA PRIJAVA

Protiv Ane Antić, iz Prijepolja, kao odgovornog lica preduzeća Nova destilerija doo, Užice, jer je kršenjem čl. 122 Zakona o vodama, bez pribavljene vodne dozvole ispuštanjem otpadnih voda iz odvodnih cevi preduzeća Nova destilerija u periodu od januara 2020. godine do marta 2021. godine, u količinama većim od dozvoljenih u reku R. i na zemljištu u okolini destilerije, bez primene adekvatnog tretmana prečišćavanja, izvršila njihovo zagađenje u većoj meri i na širem prostoru u dužini od 8 kilometara od destilerije do ribnjaka oštećenih, čime je učinila krivično delo zagađenje životne sredine iz čl. 260 st. 1 KZ.

Obrazloženje

Fabrika preduzeća Nova destilerija nalaze dva kilometra severno od naseljenog mesta K. Reka R. je udaljena 127 m od destilacionog tornja, odnosno 46 m od betonskih taložnika otpadnih voda. Objekti destilerije su izgrađeni na kat.parceli broj 76 KO K.

U koritu reke, na profilu fabrike, nalazi se plastična cev prečnika 150 mm čija je funkcija da se na istoj ispuštaju otpadne i druge vode u reku. Kraj cevi je do pola potopljen u reku, ali je po matici vode vidno ispuštanje svetlobraon tople tečnosti koja se na samom kraju meša sa vodom reke. Od ovog ispusta, pa nizvodno po levoj obali reke vidno su uočljive naslage organskih materija, kako na kamenju, tako i po rečnom dnu i u delu na koritu reke sa okolnim zemljištom. Na profilu ribnjaka koji se nalazi na oko 2000 m od destilerije u koritu reke je uočljiv mulj kao posledica ranijeg ispuštanja otpadnih voda. Pre uliva vode u same bazene rečna voda prolazi kroz dva betonska bazena koji su u funkciji taložnika.

Određenje izvršioca krivičnog dela

Radnja kojom je izvršeno krivično delo

Određenje mesta izvršenja krivičnog dela

Određenje vremena izvršenja krivičnog dela

Posledica krivičnog dela

U tim bazenima se zadržava plivajući materijal na kome je na površini primećena pena prljavo žute boje u površini od 3 - 4 m².

Okrivljena je u periodu od 2020. do 2021. godine ispuštala bez vodne dozvole otpadne vode bez primene odgovarajućeg tretmana. Ove činjenice utvrdio je inspektor i sačinio zapisnik o inspeksijskom nadzoru. To je za posledicu imalo nekontrolisano i suprotno propisima ispuštanje otpadnih voda (trova) u dužem vremenskom periodu i u većoj meri na zemljište između destilerije i reke R. čija voda je bila ugrožena u većoj meri na potezu od destilerije do uliva u reku D. što je dovelo je do uginuća ribe u ribnjacima vlasnika Pere Perić iz Užica, u količini od 1250 kilograma pastrmke.

Predlažem

s obzirom da se radi o krivičnom delu koje se goni po službenoj dužnosti, da tužilaštvo kao mesno nadležno, protiv okrivljene Ane Antić, podigne optužni akt zbog krivičnog dela zagađenje životne sredine iz člana broj 260 Krivičnog zakonika, da se u sudskom postupku saslušaju svedok Maja Marić iz Užica, ul. Lipa 46 i oštećeni Pera Perić iz Užica, ul. Školska 6, kao i da se izvedu, po potrebi, drugi dokazi, te da okrivljena bude oglašena krivom i osuđena u skladu sa zakonom.

U Užicu, dana 15.4.2021. godine

PODNOŠILAC PRIJAVE

Spasoje Živić
Ul. Šumska 42, Užice
063481101

Prilog: zapisnik o izvršenom inspeksijskom pregledu Uprave za inspeksijske poslove, Odseka za vodoprivredu br. 0407/11-215/1 od 14.09.2020. godine sa 5 fotografija

DA LI JE POTREBNO DOSTAVITI DOKAZE UZ KRIVIČNU PRIJAVU?

Poželjno je dostaviti sve što može poslužiti za utvrđivanje činjenica (npr. fotografije uginulih životinja, fotografije nagomilanog šuta, dokument koji dokazuje da određeno preduzeće radi nešto bez dozvole, CD sa snimkom posledica krivičnog dela ili samog izvršenja i sl., imena i adresa svedoka, zapisnik inspektora o izvršenom inspekcijskom pregledu).

DA LI PLAĆAM TAKSU?

Za podnošenje krivične prijave se ne plaća taksa.

DA LI KRIVIČNA PRIJAVA MOŽE DA BUDE ANONIMNA?

Krivična prijava može da bude anonimna, odnosno ona ne mora da sadrži potpis podnosioca. To je moguće jer neko ko podnosi krivičnu prijavu nije stranka u krivičnom postupku. Ipak, anonimnost utiče na to da javni tužilac ostane bez prvog izvora informacije koji može da dopuni krivičnu prijavu. Dalje, anonimnost vas lišava mogućnosti da saznate informacije o daljem postupanju. Ipak, ako se odlučite da prijava bude anonimna, potrudite se da u njoj opišete što više detalja, a naročito da odgovorite na sledeća pitanja: 1. Ko je izvršio KD?; 2. Šta se dogodilo?; 3. Gde se dogodilo?; 4. Kad se dogodilo?; 5. Kako se dogodilo?; 6. S kim je bio izvršilac KD?; 7. Zašto je KD izvršeno?; 8. Na čiju štetu, ko je žrtva?; 9. Postoje li svedoci?.

KO MOŽE DA POTPIŠE KRIVIČNU PRIJAVU?

Krivičnu prijavu može da sastavi i potpiše stručno lice (advokat kome je dato punomoćje) u ime fizičkog ili pravnog lica ili grupe lica (npr. u ime nekog vlasnika parcele pored koje je nikla deponija, u ime udruženja za zaštitu divljih životinja, u ime vlasnika i korisnika poljoprivrednog zemljišta u čijoj je blizini uočeno korišćenje nedozvoljenih sredstava), a mogu potpisati i oni samostalno. Suštinski, krivičnu prijavu može da potpiše ne samo neko ko je stručan ili ima neposredan interes da se zaštiti, već i bilo ko je neposrednim opažanjem ili „preko nekoga“ saznao za krivično delo. Ovde samo treba imati na umu da ako se namerno neko lažno prijavi da je izvršio delo, potpisnik krivične prijave i sam vrši krivično delo lažno prijavljivanje.

KOJA JE ULOGA POTPISNIKA KRIVIČNE PRIJAVE U POSTUPKU?

U zavisnosti od toga koliko je vaša krivična prijava uverljiva i detaljna, javni tužilac može samostalno, ili preko policije, da vam se obrati za dodatna objašnjenja. Dakle, ako javni tužilac iz same prijave ne može oceniti da li su verovatni navodi prijave ili ako podaci u prijavi ne pružaju dovoljno osnova da može odlučiti da li će zahtevati sprovođenje istrage, a naročito ako je izvršilac nepoznat, javni tužilac će sam ili posredstvom drugih organa prikupiti potrebna obaveštenja.

PRIJAVA ODLASKOM U POLICIJU ILI TUŽILAŠTVO

Uvek možete lično otići u policiju i tužilaštvo i reći da želite usmeno da podnesete krivičnu prijavu, gde će vas zaposleni sprovesti do nadležnog policijskog službenika ili u javnom tužilaštvu kod dežurnog tužioca. Nakon što usmeno iznesete podatke o događaju, o vašoj prijavi sastaviće se zapisnik u pisanoj formi.

PRIJAVA TELEFONOM I E-MAILOM

Ukoliko želite da prijavu podnesete **telefonom ili drugim telekomunikacijskim sredstvom**, dežurni javni tužilac ili policijski službenik sačiniće službenu belešku, koja je zapravo krivična prijava. Ukoliko se prijava podnese u **elektronskoj formi putem email-a**, sačuvaće se i odštampati.

ŠTA AKO OBJAVIM NA DRUŠTVENIM MREŽAMA SNIMAK KRIVIČNOG DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE?

Ukoliko bi se audio ili video zapis krivičnog dela pojavio u elektronskim medijima ili na društvenim mrežama, javni tužilac ima obavezu da reaguje ukoliko bi se radilo o krivičnom delu koje se goni po službenoj dužnosti, što dela ekološkog kriminala svakako jesu. Prvi korak u rasvetljavanju postojanja krivičnog dela jeste pribavljanje takvih snimaka. U praksi, ovi podaci se pribavljaju preuzimanjem audio ili video zapisa, koji mogu služiti kao dokaz, od strane policije.

Ukoliko bi postavljeni zapis u međuvremenu bio skinut sa interneta, javni tužilac mogao bi da se obrati društvenim mrežama sa zahtevom dostavljanja obrisanih podataka. Međutim, najčešće društvene mreže ove podatke ne dostavljaju, pozivajući se na svoje politike privatnosti (eng. Privacy Policy). Iako je moguće sa društvenih mreža preuzeti dokazni audio ili video zapis odmah prilikom pregledanja, problem je što takva dokazna radnja ne postoji u pravilima postupka.

DA LI MOŽE NEKO DA ME PROCESUIRA ZA OBJAVLJIVANJE SNIMKA KRIVIČNOG DELA?

Jedno od krivičnih dela koje se najčešće čini putem društvenih mreža je **neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka (Krivični zakonik, čl. 145)**. Tako Krivični zakonik predviđa da lice koje objavi ili prikaže spis, portret, fotografiju, film ili fonogram ličnog karaktera bez pristanka lica koje je spis sastavilo ili na koga se spis odnosi, odnosno bez pristanka lica koje je prikazano na portretu, fotografiji ili filmu ili čiji je glas snimljen na fonogramu ili bez pristanka drugog lica čiji se pristanak po zakonu traži i time osetno zadre u lični život tog lica, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

OVO KRIVIČNO DELO GONI SE PO PRIVATNOJ TUŽBI. TO ZNAČI DA VAS NE GONI “DRŽAVA” TJ. JAVNI TUŽILAC, VEĆ SAMO LICE KOJE SE NALAZI NA SNIMKU, KADA SAZNA DA STE VI OBJAVILI SPORAN SADRŽAJ, BEZ NJEGOVOG PRISTANKA.

Međutim, da bi ovo delo postojalo, bitno je da **objavlivanjem snimka osetno zadirete u život lica na koje se to odnosi**. Šta to predstavlja osetno zadiranje u život lica ceni se prema opšte-društveno prihvaćenim merilima, ali i prema subjektivnom ličnom doživljaju snimanog lica. Sâm kontekst fotografije ili druge sadržine nije od presudne

važnosti ali je bitno da se on prema objektivnim društvenim merilima može posmatrati kao dokument ličnog karaktera, čijim se objavljivanjem osetno zadire u privatnost toga lica. Dakle, **objava snimka ekološkog kriminala na javnom mestu, gde je u centru pažnje posledica, a u kome se vidi i neposredni izvršilac, najverovatnije ne bi bila posmatrana od suda kao krivično delo.**

Napomena: **lice koje objavljuje fotografiju, snimak i dr. na društvenim mrežama ne mora lično snimiti postavljeni sadržaj.**

DA LI MOŽE NEKO DA ME PROCESUIRA ZA SNIMANJE KRIVIČNOG DELA?

Da biste odgovarali za neko delo, to delo mora da bude propisano u važećem Krivičnom zakoniku. Postoji dva krivična dela koje lovci na ekološkog prestupnika mogu da izvrše:

1. Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje (čl. 143 KZ)

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela propisana je alternativno, a između ostalog podrazumeva tonsko snimanje razgovora, izjave ili nekog saopštenja koje nije namenjeno licu koje snima. Iako zakon posebno ne govori o neovlašćenom prisluškivanju i tonskom snimanju telefonskih razgovora, s obzirom na rasprostranjenost komuniciranja putem telefona u praksi je to najčešći način vršenja ovog krivičnog dela. Objekt radnje krivičnog dela je tuđ razgovor, a u praksi i teoriji je sporno da li pojam tuđ razgovor obuhvata i razgovor u kome učestvuje izvršilac ovog krivičnog dela ako neovlašćeno, odnosno bez pristanka drugog lica tonski snima taj razgovor. Radnja krivičnog dela, odnosno

neovlašćeno snimanje može biti izvršeno samo sa umišljajem i to po pravilu direktnim. To praktično znači da nema krivičnog dela ukoliko neko slučajno tonski snimi razgovor. Donekle je zamislivo da neko slučajno snimi razgovor u kome je sagovornik, tako što nije primetio da mu je na telefonu uključen snimač govora. Sa druge strane, teško je zamislivo da neko slučajno snimi razgovor u kome nije sagovornik, jer bi to praktično značilo da je na njegovom telefonu slučajno ostao uključen snimač razgovora i da je telefon slučajno ostavio na mestu gde druga lica vode razgovor. Dakle, ukoliko bi tonski snimak bio pribavljen tako što bez znanja lica koja razgovaraju snimamo njihov razgovor, odnosno izjavu ili obaveštenje, takav tonski snimak bio bi proizvod krivičnog dela, te bi predstavljao pravno nevaljan dokaz. Sporno je da li je dozvoljeno tajno snimati razgovor u kome smo sagovornik. A ukoliko bismo slučajno tonski snimili razgovor, ne bi postojalo krivično delo pa bismo takav tonski snimak mogli koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Napomenimo na kraju, da je članom 41 stavom 2 Ustava propisano da su odstupanja od prava na tajnost pisama i drugih sredstava komunikacije dozvoljena samo na određeno vreme i na osnovu odluke suda, ako su neophodna radi vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom. Pod drugim sredstvom komuniciranja možemo primera radi podrazumevati razgovor preko mobilnog telefona. Dakle, građani ne mogu samoinicijativno drugima ograničavati navedeno pravo za potrebe krivičnog postupka niti u bilo koju drugu svrhu, već to može biti učinjeno isključivo na osnovu sudske odluke.

2. Neovlašćeno fotografisanje (čl. 144 KZ)

Krivično delo čini onaj ko između ostalog **neovlašćeno** načini fotografski, filmski, video ili drugi snimak nekog lica i time **osetno zadre u njegov lični život**. Dakle zabranjeno je fotografisati ili snimati drugo lice **bez njegovog znanja** ukoliko mu

time osetno zadiremo u lični život. To, uglavnom, znači da ovo **krivično delo ne može da se izvrši snimanjem nekog lica na javnom mestu.**

Dodatno, **slučajno načinjene fotografije i video snimci (što je u praksi jako teško zamislivo), ne bi predstavljale krivično delo.**

KAKO NAPRAVITI SNIMAK KOJI MOŽE DA POSLUŽI KRIVIČNOM GONJENJU, BEZ POSLEDICA PO SNIMATELJA?

Fotografije, audio i video snimci sami po sebi jesu dozvoljen dokaz. Ipak, da bi snimak mogao da se upotrebi u postupku, on mora da se napravi na zakonit način.

Imajući u vidu da se pribavljanjem fotografija i snimaka od strane građana ne mogu kršiti procesna pravila koja se odnose na način sprovođenja dokaznih radnji, jer građani ne mogu da sprovode dokazne radnje, potrebno je pre svega analizirati da li prikupljeni dokazi proizlaze iz krivičnog dela ili neke druge protivpravne radnje. To znači da ne smemo izvršiti nijedno od krivičnih dela koje smo opisali: neovlašćeno fotografisanje kao i neovlašćeno prisluškivanje i snimanje. Ukoliko se snima i neko lice, najsigurnije je da snimatelj, po početku snimanja, obavesti glasno lice da se snima.

Snimak može da obezbedi i određivanje vremena i mesta izvršenja krivičnog dela emitovanjem događaja uživo, korišćenjem tzv. live opcije na mobilnom telefonu.

**PRAĆENJE POSTUPKA
PRED JAVNIM
TUŽILAŠTVOM**

KAKO DA SAZNAM DA LI I KO POSTUPA PO KRIVIČNOJ PRIJAVI?

Informacije o postupanju javnog tužilaštva po krivičnoj prijavi nisu javne, odnosno ne možete ih dobiti pretragom baza određenih pravosudnih portala. Nakon što se podnese krivična prijava, o njenom postupanju bi trebalo da se raspitate u javnom tužilaštvu, odnosno na šalteru informacija. Potrebno je da znate kada je podneta prijava i protiv koga, kao i ko je potpisao krivičnu prijavu. Naime, čak i da niste učesnik postupka, vaš potpis će vas legitimisati da dobijete informaciju da li je „prijava u radu“. Ovde treba istaći da pravo na obaveštenost u najširem obimu ima oštećeni koji je istakao imovinskopravni zahtev.

KOLIKO JE VREMENA POTREBNO DA SE POSTUPI PO KRIVIČNOJ PRIJAVI?

Rok za postupanje po krivičnoj prijavi nije propisan. Jedino što je procedurom predviđeno je da tužilac koji ne završi istragu za 6 meseci, mora da raportira o tome nadređene. Ovako postavljena procedura ne pogoduje zainteresovanim građanima, kojima ne preostaje ništa drugo nego da sačekaju odgovor.

ŠTA AKO NEMA ODGOVORA?

Kod ekološkog kriminala, borba protiv pasivnosti javnog tužilaštva se najbolje vodi medijskim oružjem. Dakle, javnost mora da bude upoznata sa time da se delo desilo i da je krivična prijava podneta a da se po njoj ne postupa. Time se pravi legitiman pritisak na državu da se pokrene mehanizam krivične pravde.

Pravno sredstvo za borbu protiv pasivnosti tužilaštva jedino ima „**oštećeni koji je istakao imovinskopravni zahtev**“. Ovaj učesnik može, prema Zakonu o zaštiti suđenja u razumnom roku, da uputi prigovor sudu pred kojim bi se vodio postupak, da je pokrenut. Tako, ako je krivična prijava podneta i u radu je kod Osnovnog javnog tužilaštva u Rumi, onda se prigovor radi ubrzavanja postupka podnosi Osnovnom sudu u Rumi. Taj prigovor bi npr. mogao da usledi posle 6 meseci od podnošenja prijave. O prigovoru odlučuje predsednik suda, koji, ako usvoji prigovor, dostavlja to rešenje neposredno višem javnom tužiocu. Prema slovu Zakona o zaštiti suđenja u razumnom roku, viši tužilac je dužan da donese obavezno uputstvo kojim javnom tužiocu, koji postupa po krivičnoj prijavi, nalaže procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak. U obaveznom uputstvu on određuje i rok u kome je javni tužilac dužan da preduzme naložene procesne radnje, a koji ne može biti kraći od 15 dana, niti duži od četiri meseca. O svemu ovome se obaveštava onaj koji je podneo prigovor, što znači da oštećeni koji ističe imovinskopravni zahtev ima najviše mogućnosti da utiče na vođenje postupka.

KAKAV ODGOVOR MOGU DA OČEKUJEM?

Odgovori i obaveštenja od javnog tužilaštva su retkost, i dobijaju se na zahtev. Javno tužilaštvo, po pravilu, komunicira sa učesnicima kroz poziv. Tako, pre podizanja optužnice, javni tužilac poziva svedoka, veštaka ili drugog učesnika u postupku. U zavisnosti kakav je vaš status, zavisice i vrsta poziva, u kome se naznačava u kom svojstvu vas tužilaštvo poziva. Takođe, može se desiti da vas pozove i policija, kao neko ko je produžena ruka javnog tužilaštva. Tada vas po pravilu, pozivaju u svojstvu građana, od kojih se prikupljaju obaveštenja.

DA LI ĆU BITI OBAVEŠTEN O ODBACIVANJU KRIVIČNE PRIJAVE, KAO NJEN PODNOSILAC?

Odbacivanje krivične prijave od strane javnog tužioca nije odgovor koji njen podnosilac želi. Štaviše, ovaj odgovor javni tužilac i ne dostavlja podnosiocu krivične prijave, osim ako krivičnu prijavu nije potpisao oštećeni. Do odbacivanja dolazi kada javni tužilac proceni da prijavljeni događaj ne predstavlja krivično delo, da je zastarelo delo, ili da nema osnova sumnje da je delo izvršeno.

Dodatno, javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela protiv životne sredine za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, ako osumnjičeni prihvati da učini neke mere kao što su npr. da ukloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem dela ili da naknadi pričinjenu štetu. To praktično znači da će krivična prijava biti odbačena, a postupak završen, bez bilo kakve krivične sankcije, dok će šteta biti otklonjena na način koji je odredio tužilac. **O ovome se podnosilac krivične prijave ne obaveštava, osim ako se iz krivične prijave može zaključiti da je bio oštećen.**

KAKO DO EPILOGA?

Krivična presuda sa izrečenom zatvorskom kaznom za ekološkog prestupnika može biti krajnji rezultat jednog krivičnog postupka. Put do takve odluke zavisi od mnogih faktora, koji se preispituju kroz nekoliko faza. Faze krivičnog postupka prikazane su na **infografiku Redovni krivični postupak**.

Prvu fazu vodi javni tužilac, jer je on taj koji goni u ime države. Javni tužilac, pri tome, stalno „vaga“ različite interese. Na osnovu jedne vrste prvog ispitivanja onog što je od dokaza na stolu i u zavisnosti od društvene opasnosti dela, tužilac može:

- 1) da donese odluku da odbaci krivičnu prijavu (jer smatra da niti ima dela, ili ne može zbog nečega da se goni)
- 2) da uputi slučaj prekršajnom sudu (jer smatra da je osuda za prekršaj izvesnija),
- 3) da odloži krivično gonjenje, koje se i obustavlja ako okrivljeni ispuni meru koju je naredio javni tužilac jer smatra da je celishodno da se, umesto kažnjavanja, otklone štetne posledice ili izvrši plaćanje određenog iznosa u budžet,
- 4) da ponudi okrivljenom sporazum o priznanju krivičnog dela, čime ovaj biva osuđen, ali obično na uslovnu ili nešto nižu kaznu.

Tek opasnost samog dela i postojanje jakih dokaza bi javnog tužioca alarmiralo da **pokrene istražni postupak**, što je druga faza koju vodi tužilac.

Prilikom sprovođenja istrage, tužilac prikuplja dokaze kako bi sastavio optužni akt i isplanirao dokazivanje pred sudom. Zato će pozvati još u istrazi sve one koji bi trebalo i pred sudijom da se pojave, i daju iskaz, kako bi se utvrdile sve okolnosti. U ovoj fazi izvršiće se veštačenja, neophodna radi procene da li ima elementa krivičnog dela (npr. hemijska analiza o nivou toksičnih materija u vazduhu). Kao i okrivljena lica, svim spisima i radnjama oštećeni u postupku ima pristup, i može davati primedbe i sl. Oštećeni i tužilac imaju iste interese, a po pravilu, da li će oštećeno lice doći do neke satisfakcije,

zavisi od uspeha tužioca. Zato se oštećeni javlja kao „drugo oko“, koje motri i dodatno pritiska tužioca da sve uradi da obezbedi dokaze koje će ubediti sud da donese presudu. Kad završi istragu, tužilac opet procenjuje da li da:

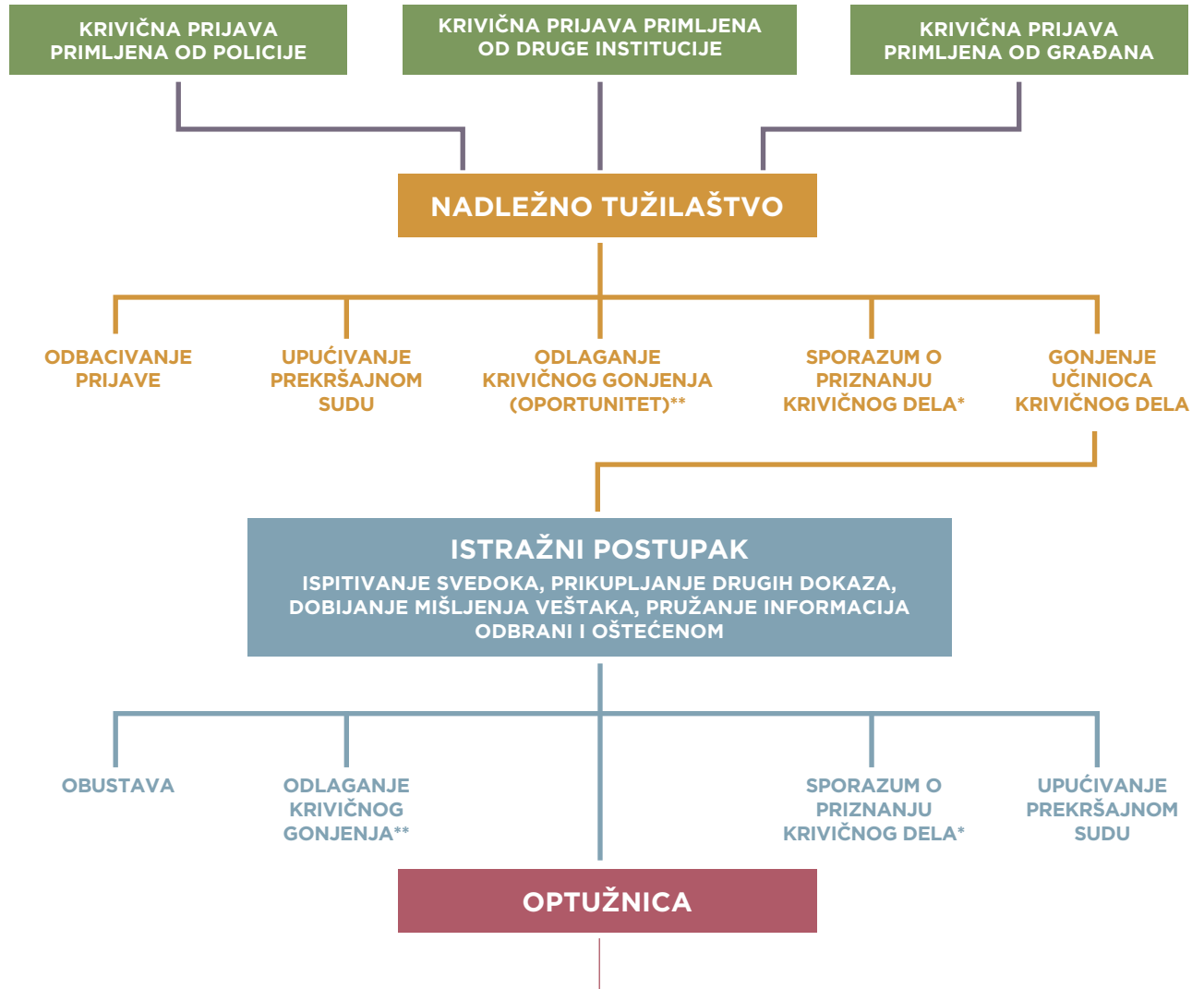
- 1) obustavi gonjenje,
- 2) odloži krivično gonjenje,
- 3) ponudi sporazum o priznanju dela,
- 4) uputi prekršajnom sudu ili **će podići optužnicu.**

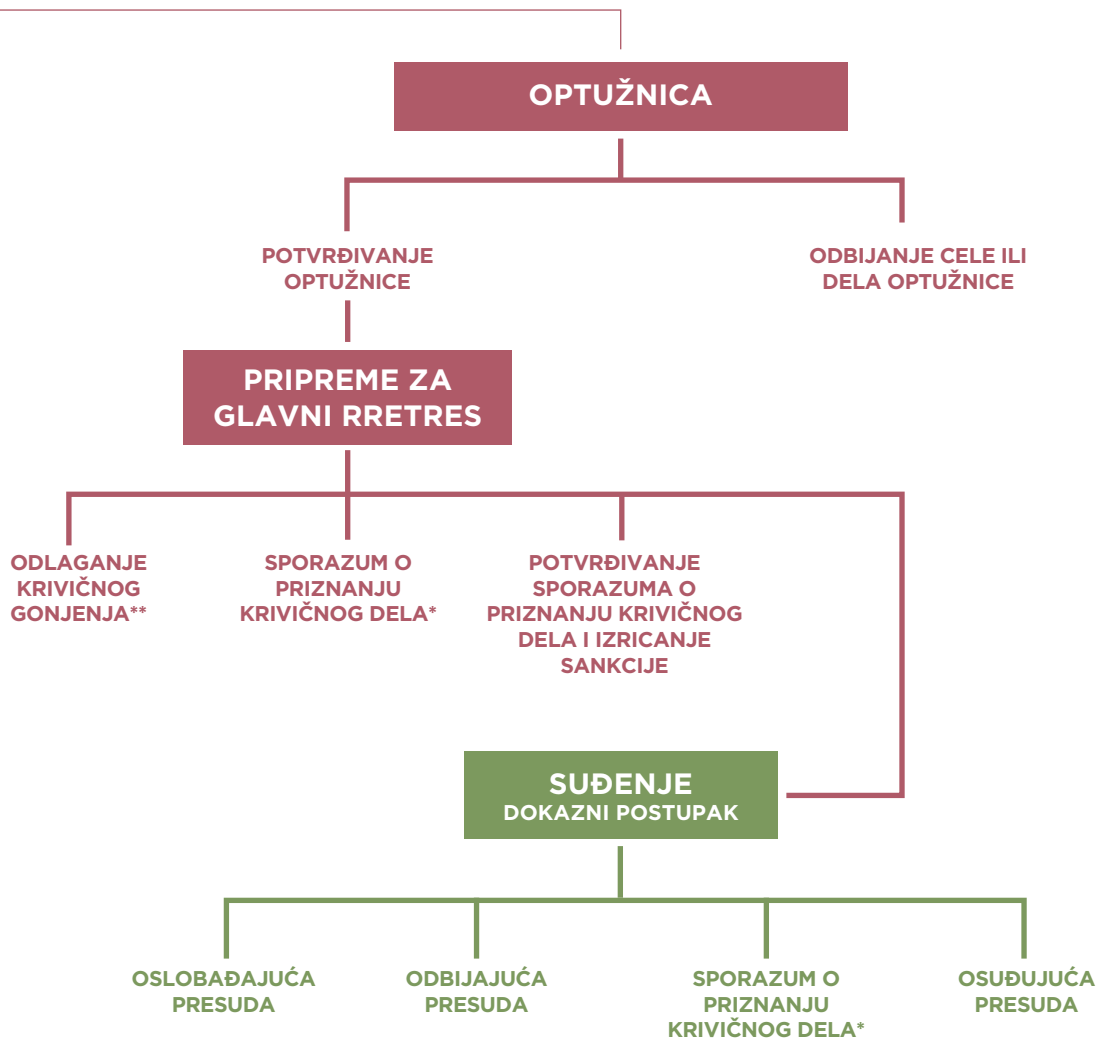
To je i kraj istražne faze, a početak novih koje vodi sud. Ako sud potvrdi optužnicu, kreće se u fazu koju vodi sud.

Postupak pred sudom je daleko transparentniji, pa i jednostavniji za praćenje. Predmet dobija broj pred sudom, a svako može da se na jednostavan način obavesti o suđenjima i to preko portala [Tok predmeta](#). Svako može da prisustvuje fizički suđenju. Tako građani mogu da doprinesu svojim prisustvom, tj. da utiču na pravičnost postupka, ali i da obaveste javnost izveštavanjem o onome šta se dešava u sudnici.

Stalni pritisak građana utiče da se institucije vrate u svoje šine. **Mnoge organizacije pomažu građanima** da lakše izvrše svoju društveno-korisnu ulogu. Više informacija o koracima kroz pravosudni sistem možete saznati preko vodiča na portalu [Otvorena vrata pravosuđa](#). Direktnu besplatnu pravnu pomoć i podršku možete potražiti od registrovanih pružalaca besplatne pravne podrške (poput Komiteta pravnika za ljudska prava), čiji registar objavljuje Ministarstvo pravde, ali i od neregistrovanih pružalaca (poput Viktimološkog društva ili RERI).

REDOVNI KRIVIČNI POSTUPAK

* Sporazum o priznanju krivičnog dela sa tužilaštvom nema pravno dejstvo dok ga ne potvrdi sud presudom!

** Može samo u skraćenom postupku

Izdavač

Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije
Resavska 16a, Beograd
www.uts.org.rs

Urednik

dr Marina Matić Bošković

Priredila

dr Katarina Golubović

Saradnici

Momčilo Živadinović
Ana Vukadinović

Štampa

C print, Beograd

Tiraž

200

Zahvaljujemo se ekološkim organizacijama, učesnicima fokus grupe, oko pružanja informacija koje su bile od velike pomoći pri izradi ovog Vodiča.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Izradu ovog vodiča omogućila je Vlada Švajcarske.
Ovaj vodič ne predstavlja nužno zvanični stav Vlade Švajcarske.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. This includes not only sales and purchases but also any other financial activities that may occur during the course of the business. It is essential to ensure that all records are kept up-to-date and are easily accessible for review.

In addition, the document emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting. This means that all financial statements should be prepared in accordance with established accounting principles and standards. It is also important to provide clear and concise explanations for any significant fluctuations or trends in the data.

Finally, the document highlights the importance of regular communication and collaboration between all stakeholders involved in the financial management of the business. This includes management, employees, and external parties such as auditors and investors. By maintaining open lines of communication, the business can ensure that all parties are kept informed and that any potential issues are addressed promptly.

